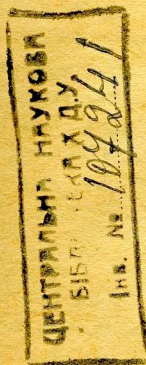

О. ЧААДАЄВА

96

АРМІЯ НАПЕРЕДОДНІ ЛЮТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ
ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ • КИЇВ • 1935

64
58

І. ЦАРСЬКА АРМІЯ ПІД ЧАС СВІТОВОЇ ВІЙНИ

1. Росія — велетень на глиняних ногах

Царська Росія брала участь у світовій війні як один з найбільших імперіалістичних хижаків, що мав величезну в кількісному відношенні армію і флот¹. Військова сила Росії примушувала інші імперіалістичні уряди зважати на неї як на серйозну силу. Але це був велетень на глиняних ногах. Порівняно з іншими імперіалістичними державами Росія виступала як країна з середньослабим рівнем капіталістичного розвитку і була слабкою ланкою імперіалістичного ланцюга. Політичний лад Росії не відповідав тому ступеневі капіталізму, якого досягла країна. Росія йшла шляхом промислово-капіталістичного розвитку, але останній поєднувався із збереженням кріпосницького землеволодіння. Не зважаючи на успіхи капіталізму, при владі, як і раніш, стояв клас кріпосників-поміщиків. Кріпосницьке землеволодіння було основною опорою самодержавства. Буржуазія тягнулась до влади, але через свою реакційність не була здатна стати на шлях боротьби і швидко йшла по шляху закріплення союзу з поміщиками.

В авангарді революційної боротьби йшов пролетаріат, для якого перемога над царизмом була лише першим етапом у боротьбі за здійснення соціалізму. Пролетаріат очолював рух багатомільйонних мас селянства в їхньому багатовіковому прагненні зламати, розтрощити кріпосницьке землеволодіння.

Якщо революція 1905 р. зазнала поразки і завдання буржуазно-демократичного перевороту не були розв'язані, то вони все ж таки не були і не могли бути зняті.

Після розгрому революції 1905 р. у відміні від меншовиків, які стали на шлях пристосування до столипінського режиму, більшовики заявляли про неминучість наростання і наближення нової революції. І справді, напередодні війни революційне піднесення дійшло вже високої міри. Озброєний досвідом революції 1905 р., досвідом поєднання легальних і нелегальних форм боротьби в роки реакції,

¹ До початку війни російська армія налічувала 1.423 тис. військових. (Див. „Росія у світовій війні 1914—1918 рр. у цифрах“, ЦСУ, М. 1925, стор. 4).

їхніх запасних контингентів“ — так писав про царську армію, підводячи підсумки світової війни, доктор Берлінського університету Фрейтаг Дорінгофен.

У незабезпеченості фронту бойовими припасами позначилася вся організаційна німець класу, який стояв при владі і тримав у своїх руках воєнну справу. Приставка патронів, гвинтівок і снарядів поліпшилась тільки в 1916 р. Але до цього часу противник і союзники зуміли значно випередити Росію щодо всякого роду нововведень і дальшого розвитку техніки. Як висловлювались солдати, „війна стала ще хитріша“.

4. Постачання армії харчів, одягу, взуття. Бойове постачання фронтів в 1914 — 1917 рр.

Перемогти ворога при технічній відсталості було неможливо. Ще менш можливо це було тому, що солдат на фронті був голодний і трохи не босий і голий. Господарська розруха, яка охопила Росію під час війни, позначилася не тільки в тому, що фронт не одержував достатньої кількості гвинтівок, снарядів і т. п. Погано стояла справа з постачанням їжі, взуття і одягу. Харчування солдатів було поставлене нижче від усякої критики. „Харч нижніх чинів поганий. Хліба мало. М'ясо дають майже щодня з супом. Каші не дають. Викопають картоплю“¹, — записує Куропаткін 21 грудня 1914 р.

„Люди голодують“, „є корпуси, де все ще голодують“, — записує він 7 грудня 1914 р. і 1 лютого 1915 р.

Ці дані стверджуються листами солдатів з фронту. Солдати раз-у-раз писали, що вони „голодують“, що стали давати таку їжу, яку не їстиме собака. Звичайно варять одного дня суху воблу, другого дня — оселедця. В інших місцях бувало ще гірше: голодні солдати збирали на полях колоски ячменю і без солі варили кашу.

У цілому ряді пунктів замість звичайних трьох фунтів хліба видавали один і півтора, м'ясо варилось тільки двічі на тиждень на один обід, в решту днів — пісний суп „з грибами і червами“. Хліб видавався поганої якості („хліб рубаємо сокирою“).

Як правило, тепле обмундирування і чоботи раз-у-раз запізнаювались і не потрапляли на фронт. Янушкевич у листі від 12 грудня писав Сухомлінову: „Багато людей без чобіт, відморожують собі ноги, без козушків або тілогрійок починають сильно застуджуватися“².

¹ „Розклад армії в 1917 р.“, Збірник, ГИЗ, 1925, стор. 1 і 2.

² „Красный архив“, т. II, стор. 144.